De rechtspersoon in het (nieuwe) strafrecht : de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen *

Inleiding.

1. Bij Wet van 4 mei 1999 werd de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen geïntroduceerd in het Belgische rechtsbestel [1].

Tijdens de parlementaire debatten werd het belang van de nieuwe Wet omstandig in de verf gezet. Volgens de verslaggeefster van de commissie Justitie van de Senaat zou het voorliggende wetsvoorstel *„transformer de manière radicale le paysage du droit pénal des affaires dans notre pays"*. Verder werd gesproken van een *„Copernicaanse omwenteling"* en van *„een totaal andere manier van denken in het strafrecht"* [2].

2. Nadere studie van de nieuwe Wet leert inderdaad dat het om een fundamentele stijlbreuk gaat met het verleden, zodat effectief kan gesproken worden van een *„nieuw"* strafrecht ten overstaan van de rechtspersoon. Teneinde het innoverende van de nieuwe Wet in zijn juiste perspectief te plaatsen, wordt het op de rechtspersoon toepasselijke *„oude"* strafrecht voorafgaandelijk nog kort geschetst.

* Tekst van de rede uitgesproken op 22 oktober 1999 door mr. H. VAN GOMPEL op de plechtige openingszitting van de Jonge Balie te Hasselt.

Met dank aan Mej. Els Pauwels, studente rechten K.U. Leuven, voor de verzameling en eerste analyse van het merendeel van de geraadpleegde bronnen.

[1] Wet 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen, hiena de Wet (*B.S.*, 22 juni 1999).

[2] *Parl. Hand.*, Senaat, 1998-99, 16 maart 1999, 7349 e.v.

I. De rechtspersoon in het „oude" strafrecht.

A. *Societas delinquere potest, sed puniri non potest — Draagwijdte en beperkingen.*

3. Tot voor de wet van 4 mei 1999 gold in het Belgische strafrecht dat een rechtspersoon weliswaar een misdrijf kon plegen, doch dat hij geenszins het voorwerp kon uitmaken van een strafrechtelijke veroordeling : *„Societas delinquere potest, sed puniri non potest"*.

Daarentegen werd de eventuele strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor het misdrijf volledig afgewenteld op die natuurlijke personen waarvan werd vastgesteld dat ze terzake voor de rechtspersoon gehandeld hadden, of ingeval van omissiedelicten nagelaten hadden te handelen [3]. Het door de rechtspersoon gepleegde misdrijf werd derhalve volledig toegerekend aan de terzake verantwoordelijk geachte natuurlijke persoon [4].

4. Deze zienswijze vond haar oorsprong vanuit een dubbele invalshoek.

Enerzijds was er de initiële stelling dat de rechtspersoon louter het resultaat was van een juridische fictie [5], waarbij het strafrecht zich daarentegen manifest richtte op concrete en gepersonaliseerde individuen, derhalve natuurlijke personen. Deze opvatting diende reeds snel gecorrigeerd te worden ten gevolge van de steeds belangrijkere positie die de rechtspersoon ging innemen in het — vooral dan sociaal-economische — maatschappelijk bestel, met inbegrip van de criminele sfeer. Geleidelijk aan werd dan ook aanvaard dat ook een rechtspersoon zich diende te conformeren aan de wetten, inclusief de strafwet [6].

[3] Voor een recent en duidelijk overzicht van de toenmalige stand van het Belgische strafrecht : cf. F. DERUYCK, *De rechtspersoon in strafrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 4-39, waarin op een gedetailleerde manier de evolutie wordt weergegeven in de rechtspraak van het Hof van cassatie.

[4] A. DE NAUW, „La délinquance des personnes morales et l'attribution de l'infraction à une personne physique par le juge", noot onder Cass., 23 mei 1990, *R.C.J.B.*, 1992, 552-572.

[5] Cass., 13 februari 1905, *Pas.*, 1905, I, 127 : *„... un être fictif, dépourvu de volonté intelligence et libre"*.

[6] De zogenaamde leer van de realiteit van de rechtspersoon : cf. Cass., 26 februari 1934, *Pas.*, 1934, I, 180, waarin o.m. uitdrukkelijk werd bevestigd

Anderzijds bleef er het fundamentele uitgangspunt van het Belgische strafrecht van de afwezigheid van een collectieve strafrechtelijke verantwoordelijkheid. Deze is daarentegen volkomen individueel, zodanig dat alleen geïndividualiseerde natuurlijke personen effectief konden worden gestraft [7]. Het Hof van cassatie beschouwt het persoonlijk karakter van de straf trouwens als een algemeen rechtsbeginsel [8]. Als som van een geheel van individuen kon een rechtspersoon desbetreffend niet aangesproken worden.

5. Het door de rechtspersoon gepleegde misdrijf diende derhalve te worden toegerekend aan de natuurlijke persoon die dienaangaande verantwoordelijk was. De concrete invulling hiervan was geenszins evident.

De voorwaarden van toerekening — het causaal verband tussen de dader en het misdrijf [9] — zijn immers dezelfde als wanneer een natuurlijk persoon, los van elke betrokkenheid van een rechtspersoon, een misdrijf pleegt. Alle constitutieve bestanddelen — en in het bijzonder dan het materiële en morele element — van het misdrijf zullen moeten bewezen worden. Wanneer de natuurlijk persoon zich dan ook kon beroepen op een rechtvaardigings- of schulduitsluitingsgrond werd hij vrijgesproken [10]. De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van een natuurlijk persoon was derhalve noch een objectieve strafrechtelijke verantwoordelijkheid, noch een strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor de daden van een ander [11].

dat *„l'obligation de respecter les lois et règlements incombe aux êtres fictifs comme aux êtres physiques"*. Cf. F. DERUYCK, *o.c. (3), nr. 12.*

[7] R. HAYOIT DE TERMICOURT, concl. bij Cass., 16 december 1948, *J.T.*, 1949, 50 : *„Lorsque dans plusieurs de ses arrêts la Cour a affirmé qu'une société ne peut délinquer, ce qu'elle a voulu souligner c'est que la peine prévue par la loi pénale était applicable, non à l'être moral, mais à la personne physique par laquelle cet être moral avait agi."*

[8] Cf. o.m. Cass., 12 februari 1989, *Arr. Cass.*, 1988-89, 570; Cass., 4 februari 1992, *Arr. Cass.*, 1992, 70; Cass., 3 november 1992, *Arr. Cass.*, 1993, 12; Cass., 26 oktober 1994, *Arr. Cass.*, 1995, 116.

[9] R. LEGROS, „Imputabilité pénale et entreprise économique", *R.D.P.*, 1968-69, 372.

[10] A. DENAUW, *l.c.* (4), 559.

[11] F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 27; P. TRAEST, „Strafrechtelijke toerekening van handelingen en feiten aan rechtspersonen", in *Handels-, economisch- en financieel recht*, M. STORME, E. WIJMEERSCH en H. BRAECKMANS (eds.), Gent, Mys & Breesch, 1995, 297-298.

6. Het was de strafrechter die diende na te gaan aan welke natuurlijke personen het misdrijf moest worden toegerekend [12]. Hij vormde zijn oordeel hierover op soevereine wijze [13].

In bepaalde gevallen werd de strafrechter hierbij geholpen door de wetgever, wanneer deze laatste zelf de strafrechtelijke verantwoordelijke personen aanduidde [14], dan wel de rechtspersoon oplegde de strafrechtelijke verantwoordelijke natuurlijke persoon aan te duiden [15]. Ook met deze toerekeningstechnieken bleef er echter een persoonlijke en individuele schuld te bewijzen in hoofde van de vervolgde natuurlijke persoon [16]. Misdrijven bleven dan ook onbestraft wanneer de door de wet genoemde persoon geen fout beging en wanneer diegene die de strafbare gedraging stelde de vereiste wettelijke kwalificatie niet bezat [17].

Bovendien worden er binnen een rechtspersoon vaak bevoegdheden overgedragen door middel van delegatie. Een dergelijke delegatie door een wettelijke toerekenbaar natuurlijk persoon naar een ander natuurlijk persoon is perfect geoorloofd, voor zover zij zonder bedrog en zonder fout is uitgevoerd [18]. In voorkomend geval had dit tot gevolg dat noch de — wettelijk niet toerekenbare — gedelegeerde, noch de — wettelijk toerekenbare — delegataris konden vervolgd worden. Immers, door middel van een regelmatige delegatie had de delegataris zijn verplichtingen behoorlijk nagekomen, waarbij de gedelegeerde niet door de strafwet werd geviseerd en de feiten aan iemand anders dan de wettelijke aangeduide delegataris bleken te moeten worden toegerekend [19].

[12] Cass., 12 december 1978, *Pas.*, 1979, I, 424; Cass., 9 oktober 1984, *Pas.*, 1985, I, 194.

[13] Cass., 26 maart 1991, *Arr. Cass.*, 1990-91, 794.

[14] De zogenaamde *„wettelijke toerekening"*. Via deze techniek worden vrijwel steeds personen aangeduid die leidinggevende functies uitoefenen daar de wetgever ervan uitgaat dat zij hun gezag dienen aan te wenden om de totstandkoming van misdrijven te verhinderen. Betrokkenen worden verantwoordelijk geacht voor een gebrek aan toezicht, controle of leiding, m.a.w. op basis van een eigen fout (cf. F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 31 e.v.

[15] De zogenaamde *„conventionele toerekening"* (cf. F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 37 e.v.).

[16] P. DELATTE, „La question de la responsabilité pénale des personnes morales en droit belge", *R.D.P.*, 1980, 203.

[17] P. TRAEST, *l.c.* (11), 289.

[18] F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 35; P. DELATTE, *l.c.* (16), 206.

[19] F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 35.

Buiten de gevallen van wettelijke toerekening diende de strafrechter, volgens het Hof van cassatie, in zijn beoordeling naar de strafrechtelijke verantwoordelijke natuurlijke persoon zowel uit een onderzoek van de persoonlijke gedragingen van de natuurlijke persoon, als uit de feitelijke omstandigheden van de zaak afleiden op welke wijze de rechtspersoon door toedoen van de natuurlijke persoon had gehandeld [20]. De toerekening kon derhalve niet beperkt worden tot de organen van de rechtspersoon [21]. Ook een aangestelde [22] en/of werknemer [23] kon een strafrechtelijke veroordeling oplopen.

7. Hoe dan ook leidde de vereiste van een persoonlijke fout in hoofde van een natuurlijk persoon aan wie de strafrechtelijke feiten van een rechtspersoon werden toegerekend tot zeer belangrijke bewijsproblemen, die voornamelijk hun oorsprong vonden in de organisatorische structuur en de beslissingsmechanismen eigen aan de hedendaagse rechtspersoon [24]. In de praktijk leidde dit

[20] Cass., 9 oktober 1984, *Arr. Cass.*, 1984-85, 225.

[21] Cass., 23 mei 1990, *R.C.J.B.*, 1992, 550 : *„Attendu que... les infractions commises dans ou à l'occasion de la gestion d'une société commerciale peuvent avoir comme auteurs pénalement responsables ceux qui, en fait, gèrent cette société, même s'ils n'en sont pas des organes; ... Attendu que, pour déclarer le demandeur pénalement responsable des infractions qu'il retient à sa charge, l'arrêt précise les éléments de fait de la cause d'où les juges ont déduit que ces omissions ou actes coupables sont imputables au fait personnel du demandeur"*. Voor een effectieve toerekening aan een orgaan van een vennootschap : cf. Cass., 24 juni 1998, *J.T.*, 1998, 661.

[22] Cass., 29 november 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 311.

[23] Corr. Gent, 27 september 1993, *T. Mil.*, 1994, 210.

[24] F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 54 : *„Het vinden van een natuurlijk persoon aan wiens persoonlijke fout het misdrijf te wijten is, stuit immers in de praktijk in het kader van de moderne vennootschapsstructuren, die gekenmerkt worden door een wirwar van zowel horizontaal en verticaal verdeelde bevoegdheden, van delegatie en decentralisatie en van vooral collegiale beslissingen, vaak op belangrijke bewijsproblemen, die overigens bij de omissiedelicten, die in de bijzondere strafwetten (o.m. het economisch en sociaal strafrecht) zeer vaak opduiken des te onoverkomelijker zijn... Daarbij komt dat de procedure voor het nemen van de meestal collegiale, want in het raam van de raad van bestuur genomen, beslissingen, die de rechtspersoon tot een misdrijf leiden, veelal deze van de geheime stemmingen is. Wanneer aldus het gehele bestuurscollege gedagvaard wordt, volstaat de afwezigheid van de notulen van die raad van bestuur om tot straffeloosheid te leiden, daar in dat geval niet kan nagegaan worden welke van de beklaagden deel heeft genomen aan de kwestieuze beslis-*

zowel naar talrijke — als onrechtvaardig aangevoelde — vrijspraken [25], als tot beslissingen die al te snel — en in weerwil met hogervermelde rechtspraak van het Hof van cassatie — een orgaan of leidinggevende aangestelde van de rechtspersoon strafrechtelijk verantwoordelijk stelden voor de door die rechtspersoon gepleegde misdrijven [26].

B. *(Beperkte) corrigerende technieken.*

8. Zich bewust van het eerder problematisch karakter van de toerekening van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van een rechtspersoon aan een natuurlijk persoon, poogde de wetgever door middel van een aantal tussenkomsten toch een effectieve impact te hebben op de door rechtspersonen gepleegde misdrijven [27].

9. Een terzake vaak gehanteerde techniek bestaat in de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon voor vermogensstraffen : de rechtspersoon wordt burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld voor de tegen de toerekenbare geachte natuurlijke persoon uitgesproken vermogensstraffen.

Tegen deze techniek bestaan twee principiële bezwaren. Enerzijds kan de rechtspersoon in de meeste gevallen *a posteriori* een regresvordering instellen tegen de betrokken natuurlijke persoon. Anderzijds poogt men via de omweg van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid toch tegemoet te komen aan het dogma dat er geen straffen kunnen worden uitgesproken ten overstaan van rechtspersonen [28].

sing. Een andere techniek bestaat erin er voor te zorgen dat de notulen het individueel stemgedrag van de leden van het bestuurscollege niet preciseren : indien minstens één tegenstem werd uitgebracht, kan immers elk van de beklaagden beweren dat hij de persoon is, die heeft tegengestemd. Tenslotte heeft de internationalisering van het bedrijfsleven tot gevolg dat de bestuurders zich kunnen verschuilen achter hun afhankelijkheid van het buitenlandse moederbedrijf, zodat zij niet de bevoegdheid hadden aan de illegale toestand een einde te stellen.".

[25] Cf. o.m. Antwerpen, 26 maart 1993, *T. Mil.*, 1993, 239.

[26] F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 55.

[27] Voor een overzicht : cf. F. DERUYCK, *o.c.* (3), nrs. 58-167.

[28] F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 126; P. TRAEST, *l.c.* (11), 397.

10. Verder zijn er in het straffenarsenaal talrijke sancties voorhanden waarvan de uitwerking zich uitstrekt tot de rechtspersoon. Niettegenstaande deze straffen ten overstaan van de toerekenbare natuurlijke personen worden uitgesproken, heeft de uitvoering ervan een duidelijk impact op de rechtspersoon. De meest verregaande illustratie hiervan vormt uiteraard de sluiting van de inrichting [29]. Andere voorbeelden zijn de aanplakking en/of bekendmaking van de rechterlijke beslissing [30], evenals de verbeurdverklaring van illegaal verworven winsten [31].

Opnieuw kunnen belangrijke kritieken worden geformuleerd. Van de ene kant poogt men — opnieuw — indirect een mouw te passen aan de principiële straffeloosheid van de rechtspersoon. Aan de andere kant kunnen er bij deze techniek gerede vragen gesteld worden met betrekking tot de schending van het algemeen rechtsbeginsel van de persoonlijkheid van de straffen [32].

11. Een derde — corrigerende — techniek bestaat in de zogenaamde administratieve sancties, waarbij men de rechtspersoon langs administratieve weg uitnodigt, dan wel verplicht tot het betalen van een geldsom [33]. Het gaat derhalve om een decriminalisering van de aan de rechtspersoon ten laste gelegde feiten [34].

[29] F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 65.

[30] F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 70 e.v.

[31] Sinds de wet van 17 juli 1990 is een dergelijke verbeurdverklaring een sanctie van gemeen strafrecht (art. 42 Sw.). Op basis van een arrest d.d. 31 juli 1995 van het Hof van cassatie wordt doorgaans aangenomen dat het illegaal voordeel kan worden verbeurd verklaard, ook indien het zich niet in het vermogen van de veroordeelde/toerekenbare natuurlijk persoon bevindt. Dit impliceert dat de sanctie zich derhalve effectief kan uitstrekken tot de rechtspersoon (Cass., 31 juli 1995, *Arr. Cass.*, 1995, 711; F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 76).

[32] Cf. *supra.*

[33] Het gemaakte onderscheid vertaalt zich in de begrippen *„administratieve transactie"* dan wel *„administratieve sanctie"*. De administratieve transactie betreft de situatie waarbij de administratie ter afdoening van een bepaalde inbreuk aan overtreder — hetzij een natuurlijk persoon, hetzij een rechtspersoon — voorstelt een bepaalde som te betalen terwijl bij de administratieve sanctie dit geldbedrag effectief wordt opgelegd (cf. F. DERUYCK, „Over de problematiek van de rechtspersonen (en ermee gelijkgestelde groeperingen) in het strafrecht naar Belgisch en Duits recht : de administratieve weg ?", *R.W.*, 1990-91, 1255).

[34] De precaire relatie tussen de administratieve sancties *sensu stricto* en artikel 6 E.V.R.M., evenals de (niet-)cumulatie met strafrechtelijke sancties, valt

Dergelijke door de wetgeving ingevoerde administratieve handhavingsystemen zijn zeer talrijk en strekken zich vooral uit tot het sociaal-, economisch-, financieel- en milieurecht, meteen die domeinen waar rechtspersonen het meest actief zijn [35].

12. Tot slot kan nog gewezen worden op de stakingsvordering vervat in artikel 95 W.H.P.C., waarbij de rechtspersoon veroordeeld kan worden tot het staken van onrechtmatige handelspraktijken — *„elke met eerlijke handelsgebruiken strijdige daad"* [36] — die desgevallend ook als strafrechtelijk misdrijf kunnen worden gekwalificeerd [37].

II. De rechtspersoon in het „nieuwe" strafrecht.

A. *De fundamentele keuze van de wetgever : invoering van een effectieve strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor rechtspersonen.*

13. Het bestaande instrumentarium inzake de door rechtspersonen gepleegde misdrijven werd als weinig bevredigend ervaren. Volgens het overgrote gedeelte van de doctrine kon hieraan enkel worden tegemoet gekomen door de invoering van een effectieve strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor rechtspersonen [38]. Nochtans bleven er ook fervente tegenstanders, die zich op het standpunt bleven stellen dat een rechtspersoon als *„abstract wezen"* geen *„bewustzijn"* had en derhalve geen strafsanctie kon ondergaan [39].

buiten het bestek van onderhavige bijdrage (cf. hierover : F. DERUYCK, *o.c.* (3), nrs. 132-150; Cass., 5 februari 1999, *Fisc.*, nr. 719, 15).

[35] Bij wijze van voorbeeld kan worden verwezen naar de Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboetes toepasselijk in geval van inbreuken op sommige sociale wetten, artikel 444 e.v. W.I.B. en artikel 116 W.H.P.C.

[36] Art. 93-94 W.H.P.C.

[37] Art. 102-112 W.H.P.C.

[38] F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 176 en de in voetnoot nr. 706 vermelde auteurs.

[39] W. CARSAU, „De rechtspersoon en het strafrecht — Een extra-penale oplossing", *R.W.*, 1980-81, 338 : *„Hoe kan een abstract wezen aansprakelijk gesteld worden, wanneer het begrip aansprakelijkheid noodzakelijk een bewustzijn vooropstelt, dat zich door een intellectueel proces veropenbaart, waartoe dit wezen onbekwaam is ? Het is een vergissing te beweren dat er bij een rechtspersoon een 'collectieve wil' aanwezig is : de beslissingen door de rechts-*

14. Rechtsvergelijkend moest worden vastgesteld dat onze directe buurlanden geopteerd hadden voor de strafbaarheid van rechtspersonen. In Nederland werd reeds bij wet van 23 juni 1976 een nieuw artikel 51 ingevoerd in het Nederlandse Strafwetboek dat uitdrukkelijk bepaalde dat misdrijven zowel konden gepleegd worden door natuurlijke personen als door rechtspersonen [40]. In Frankrijk werd het principe geïntroduceerd in het nieuwe strafwetboek dat werd goedgekeurd op 22 juli 1992 [41]. Het invoeren van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen was tevens uitdrukkelijk vervat in twee aanbevelingen van de Raad van Europa aan haar lidstaten [42].

persoon genomen, zijn niets anders dan het resultaat van zoveel wilsuitingen, uitgebracht door zoveel fysieke personen, die de communautaire beslissing genomen hebben volgens de regels door de statuten bepaald. Hoe kan de rechtspersoon, die geen bewustzijn bezit, een penale sanctie ondergaan, waarvan de uitwerking enkel doorheen het bewustzijn nagestreefd en bereikt kan worden ? ... Men begrijpt niet waarom men zich halsstarrig zou blijven vastklampen aan de klakkeloze intreding van de rechtspersoon in het strafrechtelijk systeem".

[40] Art. 51 Ned. Sw. :

„1. Strafbare feiten kunnen worden begaan door natuurlijke personen en rechtspersonen.

2. Indien een strafbaar feit wordt begaan door een rechtspersoon, kan de strafvervolging worden ingesteld en kunnen de in de wet voorziene straffen en maatregelen, indien zij daarvoor in aanmerking komen, worden uitgesproken : 1° tegen die rechtspersoon, dan wel 2° tegen hen die tot het feit opdracht hebben gegeven, alsmede tegen hen die feitelijke leiding hebben gegeven aan de verboden gedraging, dan wel 3° tegen de onder 1° en 2° genoemde tesamen.

3. Voor de toepassing van de vorige leden worden met rechtspersonen gelijkgesteld : de vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid, de maatschap, de rederij en het doelvermogen".

[41] Art. 121-2 Code Pénal 1992 :

„Les personnes morales, à l'exclusion de l'État, sont responsables pénalement, selon les distinctions des articles 121-4 à 121-7 et dans les cas prévus par la loi ou le règlement, des infractions commises, pour leur compte, par leurs organes ou représentants.

Toutefois, les collectivités territoriales et leurs groupements ne sont responsables pénalement que des infractions commises dans l'exercice d'activités susceptibles de faire l'objet de conventions de délégation de service public.

La responsabilité pénale des personnes morales n'enclut pas celle des personnes physiques auteurs ou complices des mêmes faits."

[42] Aanbev. nr. R (81) 12 d.d. 25 juni 1981 over de criminaliteit in de zakenwereld en Aanbev. nr. R (88) 18 d.d. 20 oktober 1988 betreffende de verant-

15. Vanaf het einde van de jaren '80 werden ook in België dienaangaande verschillende wetgevende initiatieven genomen [43].

Het was uiteindelijk het *„wetsvoorstel tot invoering van strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen"* ingediend op 23 december 1998 door de senatoren Vandenberghe, Lallemand en Erdman [44] dat zou leiden tot de nieuwe Wet van 4 mei 1999 [45].

16. Uit artikel 2 van de Wet — het nieuwe artikel 5 Sw. — blijkt dat de wetgever resoluut heeft gekozen voor een effectieve strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen :

> *„Een rechtspersoon is strafrechtelijk verantwoordelijk voor misdrijven die hetzij een intrinsiek verband hebben met de verwezenlijking van zijn doel of de waarneming van zijn belangen, of die, naar blijkt uit de concrete omstandigheden, voor zijn rekening zijn gepleegd."*

De basisfilosofie van de wet is dan ook dat de rechtspersoon in de mate van het mogelijke op strafrechtelijke vlak zoveel mogelijk geassimileerd moet worden met de natuurlijke persoon [46]. Hierbij wordt uitgegaan van de rechtspersoon als *„maatschappelijke realiteit"* die een eigen strafrechtelijke fout kan begaan en hiervoor ook op strafrechtelijk vlak moet kunnen worden verantwoordelijk gesteld [47]. Er wordt derhalve uitdrukkelijk afgestapt van het *„fictiemodel"* volgens hetwelke de rechtspersoon louter als een collectiviteit van individuele natuurlijke personen wordt beschouwd [48].

woordelijkheid van ondernemingen-rechtspersonen voor strafbare feiten die ze in de uitoefening van hun activiteiten plegen.

[43] Voor een overzicht : cf. F. DERUYCK, *o.c.* (3), nr. 178.

[44] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1.

[45] De notie *„aansprakelijkheid"* werd tijdens de parlementaire voorbereiding gewijzigd in *„verantwoordelijkheid"*. Er werd met name geoordeeld dat de eerste notie veeleer verband hield met het burgerlijke recht, terwijl de notie *„verantwoordelijkheid"* beter zou aansluiten bij het strafrecht (*Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 31).

[46] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 1.

[47] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 2.

[48] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 2; *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 18-19 : *„Het voorliggend voorstel gaat uit van het beginsel dat rechtspersoon als zodanig een realiteit is. De rechtspersoon kan een fout begaan, laakbaar gedrag vertonen en gestraft worden, zonder dat de natuurlijke personen geïdentificeerd hoeven te worden : hun verantwoordelijkheid wordt*

17. Het belang van deze duidelijke keuze van de wetgever kan moeilijk worden overschat.

Deze keuze dient trouwens te worden goedgekeurd. Vanuit rechtstheoretisch standpunt kon men immers ook op strafgebied niet langer voorbijgaan aan het feit dat rechtspersonen een eerste rol spelen in belangrijke domeinen van het maatschappelijke leven, en voornamelijk dan in de sociaal-economische sfeer. Het getuigde dan ook van een zekere wereldvreemdheid om nog langer vast te houden aan het dogma van de sfrafrechtelijke onverantwoordelijkheid van rechtspersonen. De keuze van de wetgever ligt mijns inziens trouwens volledig in de lijn van reeds lang gevestigde rechtspraak van het Hof van cassatie volgens dewelke, behoudens de wettelijke beperkingen, een rechtspersoon, als zelfstandige entiteit, dezelfde bekwaamheid heeft als een natuurlijk persoon en derhalve dezelfde rechtshandelingen mag verrichten [49].

Wanneer het rechtstheoretisch volledig aanvaardbaar was dat een rechtspersoon, als zelfstandige entiteit, vrij kon beslissen tot het aangaan van alle mogelijke verbintenissen zoals het afsluiten van handelscontracten, fuseren en splitsen, zichzelf in vereffening stellen en het persoonlijk ondergaan van alle hieraan verbonden — zowel positieve als negatieve — gevolgen, diende het toch eveneens aanvaardbaar te zijn dat dezelfde zelfstandige entiteit zich bij het verrichten van al deze handelingen kon bezondigen aan een misdrijf waarvoor hij eveneens persoonlijk kon gesanctioneerd worden.

Bovendien is de invoering van het principe een noodzakelijk instrument in de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit. Onderzoek — ondermeer van de Parlementaire Commissie van onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België — had immers aangetoond dat criminele organisaties in België zich vaak bedienden van voornamelijk commerciële rechtspersonen, precies omwille van het feit dat de dergelijke mantelconstructies niet strafrechtelijk konden worden aangepakt [50].

gedragen door de rechtspersoon. In die zin wordt de rechtspersoon gelijk gesteld met een natuurlijke persoon"; *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 3.

[49] Cass., 31 mei 1957, *Pas.*, 1957, I, 1176; Cass., 17 mei 1962, *Pas.*, 1962, I, 1054; Cass., 13 april 1989, *Pas.*, 1989, I, 825.

[50] *Parl. Hand.*, Senaat, 1998-99, 16 maart 1999, 7352.

B. *De Wet van 4 mei 1999 — Analyse en (proeve tot) kritiek.*

1. Toepassingsgebied ratione personae.

18. De Wet heeft een algemeen toepassingsgebied *ratione personae*. Ze is zowel toepasselijk op privaatrechtelijke als publiekrechtelijke rechtspersonen, vennootschappen en verenigingen [51].

19. Een aantal publiekrechtelijke rechtspersonen wordt nochtans uitdrukkelijk uitgesloten. Ten aanzien van deze entiteiten wordt de strafrechtelijke onverantwoordelijkheid behouden [52]. Als onderliggende reden hiervoor wordt in de voorbereidende werken cryptisch verwezen naar het feit dat deze entiteiten *„een rechtstreeks, democratisch verkozen orgaan hebben"* [53]. De verkozen publiekrechtelijke rechtspersonen vallen derhalve niet onder het toepassingsgebied van de wet [54].

Dit lijkt evenwel geen consequente toepassing te zijn van de beoogde volkomen gelijkschakeling van natuurlijke- en rechtspersonen. Immers, er kan niet worden ontkend dat democratisch verkozen natuurlijke personen wel degelijk onderworpen blijven aan de strafwet [55].

20. Het toepassingsgebied van de wet strekt zich ook uit tot entiteiten die geen volkomen rechtspersoonlijkheid — met o.m. een afgescheiden vermogen — bezitten. Het gaat met name om tijde-

[51] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 3.

[52] Nieuw art. 5, laatste lid Sw., ingevoerd door art. 2 van de Wet : *„Voor de toepassing van dit artikel kunnen niet als strafrechtelijk verantwoorde rechtspersonen worden beschouwd : de federale staat, de gewesten, de gemeenschappen, de provincies, de Brusselse agglomeratie, de gemeenten, de binnengemeentelijke territoriale organen, de Franse gemeenschapscommissie, de Vlaamse gemeenschapscommissie, de Gemeenschappelijke gemeenschapscommissie en de openbare centra voor maatschappelijk welzijn"*.

[53] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 3.

[54] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 28, alwaar eveneens werd opgemerkt dat bij de ingevoerde sancties eveneens werd rekening gehouden met de specifieke overheidstaken, waarbij er, in het kader van de continuïteit van de openbare dienst, voor geopteerd werd bepaalde sancties niet op te leggen ten overstaan van publiekrechtelijke rechtspersonen die vallen onder het toepassingsgebied van de wet (cf. *infra*).

[55] Cf. o.m. art. 59 G.W. en Wet 25 juni 1998 tot regeling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van ministers.

lijke verenigingen, verenigingen bij wijze van deelneming, de handelsvennootschap bedoeld in artikel 2, derde lid Venn.W., zijnde de handelsvennootschappen met commercieel doel die hun aktes niet hebben neergelegd overeenkomstig artikel 10, § 1 Venn.W. Ook handelsvennootschappen in oprichting en burgerlijke vennootschappen vallen onder de nieuwe wet [56].

Deze uitbreiding wil discriminatie voorkomen tussen economische entiteiten die al dan niet geopteerd hadden voor het aannemen van volkomen rechtspersoonlijkheid. De wetgever heeft deze gelijkstelling wel uitdrukkelijk willen beperken tot entiteiten met in essentie economische activiteiten. Voor andere groeperingen van de samenleving zou deze problematiek *„minder pertinent"* zijn [57]. Het komt me dan ook voor dat ondermeer politieke partijen en vakverenigingen verder kunnen genieten van een volledige strafrechtelijke onverantwoordelijkheid.

21. Als privaatrechtelijke entiteiten met volkomen rechtspersoonlijkheid vallen ook V.Z.W.'s onder het toepassingsgebied van de Wet [58].

2. De toerekening van het misdrijf aan de rechtspersoon.

22. De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersoon zal weerhouden worden *„voor misdrijven die hetzij een intrinsiek verband hebben met de verwezenlijking van zijn doel of de waarneming van zijn belangen, of die, naar blijkt uit de concrete omstandigheden, voor zijn rekening zijn gepleegd."* [59].

23. De strafrechtelijke verantwoordelijkheid zal dus enerzijds aan de orde zijn van zodra er een intrinsieke band is tussen het strafrechtelijk feit en de rechtspersoon als zodanig [60]. Tijdens de parlementaire voorbereiding stelde de Minister dat de toerekening van het materieel element van het misdrijf aan de rechtspersoon aan

[56] Nieuw art. 5, derde lid Sw. ingevoerd door art. 2 van de Wet; *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 3.

[57] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 7-8.

[58] *Parl. Hand.*, Senaat, 1998-99, 16 maart 1999, 7354 : *„Wanneer evenwel bewezen is dat een V.Z.W. daden stelt die onder de strafwet vallen, zullen zij wellicht op dezelfde manier als vennootschappen worden behandeld"*.

[59] Nieuw art. 5, eerste lid Sw., ingevoerd door art. 2 van de Wet.

[60] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 4.

deze notie diende te beantwoorden : de rechtspersoon is slechts verantwoordelijk voor misdrijven die duidelijk kaderen in de verwezenlijking van zijn doel of de waarneming van zijn belangen [61].

Anderzijds zullen ook doeloverschrijdende handelingen die voor rekening van de rechtspersoon worden gepleegd aan hem kunnen worden toegerekend.

24. Met betrekking tot de morele toerekenbaarheid wordt er door de Wet geen specifiek criterium aangeboden. De wetgever heeft de te maken beoordeling volledig en in alle autonomie aan de strafrechter willen overlaten. Deze appreciatiemogelijkheid werd als *„absoluut noodzakelijk"* omschreven. Er werd bewust niet geopteerd om terzake een aantal criteria in de Wet op te nemen, omdat nadien toch getracht zou worden deze te omzeilen [62].

[61] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 11.

[62] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, 1-1217/1, 24 en 27. Tijdens de besprekingen van het wetsvoorstel in de Senaat werd door de Minister de volgende illustratie gegeven : *„De Minister onderstreept dat het uitgangspunt van het voorstel de eigen maatschappelijke realiteit van de rechtspersoon is. In het verslag van de Raad van Bestuur zal men bijvoorbeeld immers nooit terugvinden dat de bestuurders besloten hebben over te gaan tot het witwassen van bepaalde gegevens. Zodra men dat vaststelt uit de feitelijke gegevens (zowel materieel, als moreel), is het niet meer noodzakelijk om aan te tonen dat deze of gene of dat orgaan daarvoor individueel of persoonlijk aansprakelijk is. Dit is de essentie van het voorstel. De Minister komt terug op de opmerkingen betreffende het verzet van de organen van de vennootschap tegen strafbare gedragingen. Als de organen alles in het werk hebben gesteld om het misdrijf te beletten en zij bovendien kunnen bewijzen dat de handelingen van de aangestelden niets te maken hebben met de verwezenlijking van het doel van de vennootschap of met het belang van de vennootschap, is er geen probleem. Als dat niet het geval is, moet worden gekeken of zowel de materiële als de morele toerekenbaarheid van de handeling aan de vennootschap kan worden aangetoond. Er moet worden nagegaan of de handeling deel uitmaakt van een strafbare gedraging van de rechtspersoon. Als uit de feitelijke omstandigheden niet blijkt dat de geïsoleerde handeling van de natuurlijke persoon voortvloeit uit het strafbare gedrag van de vennootschap, kan de rechtspersoon niet strafrechtelijk verantwoordelijk worden gesteld"* (*Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 25).

Bij zijn afweging zal de rechter moeten nagaan wie er *„daadwerkelijk verantwoordelijk"* is [63]. Conform de terzake bekende principes zal moeten worden aangetoond, hetzij dat het misdrijf voortkomt uit een opzettelijke beslissing binnen de rechtspersoon, hetzij dat er nalatigheid is op het niveau van de rechtspersoon die in causaal verband staat met het misdrijf [64]. De rechter zal m.a.w. moeten nagaan of de vastgestelde feiten — niettegenstaande ze door één of meerdere natuurlijke personen materialiter werden gepleegd — een praktijk uitmaken van de rechtspersoon zelf [65].

25. Indien aan deze voorwaarden is voldaan, kan de rechtspersoon zich schuldig maken aan alle misdrijven [66].

3. De samenloop van strafrechtelijke verantwoordelijkheid tussen natuurlijke- en rechtspersoon.

26. De nieuwe Wet diende ook een antwoord te verschaffen wanneer natuurlijk- en rechtspersoon beiden als dader van het misdrijf konden worden geïdentificeerd.

De Belgische wetgever koos voor een systeem van niet-cumulatie van verantwoordelijkheid, tenzij mocht blijken dat een natuurlijke persoon bij het plegen van het misdrijf met opzet heeft gehandeld [67]. Deze regeling vindt zijn neerslag in het nieuwe artikel 5, tweede lid Sw. :

> *„Wanneer de rechtspersoon verantwoordelijk gesteld wordt uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde*

[63] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 13, waar volgend voorbeeld wordt gegeven inzake de illegale lozing van afvalwater: *„De voor milieu bevoegde werknemer kan werkelijk verantwoordelijk zijn. Het kan echter ook zijn dat de gebrekkige interne organisatie van het bedrijf of het verzuim de nodige investeringen te doen (eventueel als gevolg van budgettaire beperkingen) aan de grond van de vervuiling liggen. De opeenvolgende beslissingen van de Raad van Bestuur kunnen daarin duidelijkheid brengen : wanneer bijvoorbeeld hieruit blijkt dat doelbewust voor een beleid werd gekozen gericht op besparingen ten nadele van milieubeschermende investeringen. In dergelijke hypothese is de rechtspersoon verantwoordelijk. Dit geldt ook wanneer het bedrijf bijvoorbeeld onvoldoende veiligheidsmaatregelen heeft in acht genomen"*.

[64] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 5.

[65] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 20.

[66] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 3; *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 3.

[67] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 6.

natuurlijke persoon, kan enkel degene die de zwaarste fout heeft begaan worden veroordeeld. Indien de geïdentificeerde natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd kan hij samen met de verantwoordelijke rechtspersoon worden veroordeeld."

27. Ingeval van opzet in hoofde van de geïdentificeerde toerekenbare natuurlijke persoon, zal deze derhalve samen met de rechtspersoon kunnen worden veroordeeld. Indien in hoofde van de natuurlijke persoon enkel de schuldvorm van nalatigheid kan worden aangewezen, stelden de indieners van het wetvoorstel in hun toelichting dat de rechter geval per geval moest nagaan of de verantwoordelijkheid van de rechtspersoon, dan wel van de natuurlijke persoon het zwaarst doorweegt [68]. Aldus zou, volgens betrokkenen, het risico worden vermeden dat er door de natuurlijke-, en/of rechtspersoon *a priori* een inschatting zou worden gemaakt van het strafrechtelijke risico.

Dit systeem werd omschreven als een wettelijke uitzondering op de bepalingen inzake strafbare deelneming die de rechter anders zou verplichten in alle gevallen de natuurlijke- en de rechtspersoon beiden te veroordelen wanneer in hoofde van beiden het materieel en het intentioneel element van het misdrijf bewezen werden geacht [69]. Het zal derhalve opnieuw aan de strafrechter zijn om *in concreto* na te gaan wie de *„zwaarste fout heeft gepleegd"* [70]. Indien de rechter — per hypothese — zou oordelen dat de respectieve fouten van rechts- en natuurlijke personen even zwaar zijn, blijft cumulatie mogelijk.

28. De keuze van de Belgische wetgever is ongetwijfeld ingegeven als reactie op bepaalde rechtspraak die zeer ver ging in de (te

[68] C. VAN DEN WIJNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1998, 262 : *„Het opzet omvat zowel een kennis- als een wilselement (cognitief en volutief element). De uitdrukking 'wetens en willens' geeft dit weer. 'Wetens' betekent dat de dader moet 'weten' dat hij de strafwet overtreedt, 'willens' dat hij de strafbare gedraging tevens moet 'willen'"* en 274 : *„Men spreekt van onachtzaamheid wanneer de dader de strafwet overtreedt, niet met doelbewuste wil een strafbaar feit te plegen, maar uit 'gebrek aan voorzorg of voorzichtigheid'."*

[69] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 6-7; *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 20-21.

[70] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 11.

snelle) toerekening van onopzettelijke misdrijven aan leidinggevende personen binnen de rechtspersoon [71]. De gemaakte keuze is principieel verdedigbaar, doch de concrete invulling ervan zal, naar men mag aannemen, in de praktijk geenszins een sinecure zijn.

Dit bleek reeds tijdens de parlementaire voorbereidingen, waar werd opgemerkt dat de notie *„zwaarste fout"* een nieuw begrip uitmaakte in het strafrecht dat onvoldoende gedefinieerd was [72]. Volgens de Minister zal de rechter een afweging moeten maken tussen de fout in hoofde van de natuurlijke personen en de verantwoordelijkheid van de rechtspersoon [73]. Volgens een kamerlid zou het begrip *„zwaarste fout"* bepaald worden door de oorsprong van het misdrijf, van het initiatief dat ertoe heeft geleid, al naargelang dit ligt bij de organen van de rechtspersoon of bij de natuurlijke persoon [74].

Volgens Prof. Traest is de vrijspraak omwille van het begaan van de minst zware fout te beschouwen als een strafuitsluitende verschoningsgrond [75]. De strafwaardigheid van een strafbare gestelde gedraging wordt opgeheven omdat de wetgever het niet opportuun acht te straffen, ook al zijn de overige voorwaarden van strafbaarheid vervuld [76].

29. Tijdens de parlementaire voorbereidingen werd er dienaangaande een verschil in behandeling opgemerkt ten overstaan van een werknemer die een strafrechtelijk gesanctioneerde fout heeft begaan naargelang zijn werkgever een rechtspersoon of natuurlijke persoon is [77]. Ingeval beiden natuurlijk persoon zijn, kunnen zij beiden vervolgd en gestraft worden. Is de werkgever daarentegen een rechtspersoon, dan zal enkel degene die de zwaarste fout maakte worden veroordeeld. De werknemer in dienst van een

[71] Cf. *supra*; cf. *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 6.

[72] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 46; *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 14.

[73] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 15.

[74] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 16.

[75] P. TRAEST, „De Wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen", Uiteenzetting gehouden op 24 september 1999 tijdens de Gentse Juridische Actualia V.

[76] L. DUPONT, *Beginselen van strafrecht*, I, Leuven, Acco, 1996-97, 181; C. VAN DEN WIJNGAERT, *o.c.* (68), 1998, 227.

[77] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 35-36.

werkgever-natuurlijk persoon zou dus kunnen veroordeeld worden, terwijl zijn collega tewerkgesteld bij een werkgever-rechtspersoon in dezelfde omstandigheden niet zou veroordeeld worden. Mogelijk zal een schending van het gelijkheidsbeginsel dan ook aan de orde zijn [78].

30. Wanneer het Openbaar Ministerie om opportuniteitsredenen zou oordelen dat slechts één van beiden — natuurlijke persoon, dan wel rechtspersoon — moet vervolgd worden, en de vervolger tijdens het proces kan aantonen dat hij niet de zwaarste fout pleegde, zal er vrijspraak volgen. Desgevallend zou er alsdan kunnen beslist worden om de andere partij alsnog te vervolgen, waarbij in de eerste plaats zou moeten worden nagegaan of de verjaring niet zal zijn ingetreden.

De decumulatie van de strafbaarheid door middel van de *„zwaarste fout"* zal dan ook mogelijkerwijze een cumulatie van vervolgingen tot gevolg hebben [79].

31. De strafrechtelijke cumulatie blijft derhalve wel gelden in geval de toerekenbare natuurlijke persoon de feiten *„wetens en willens"* heeft gepleegd. In dat geval *„kan"* de rechter zowel de natuurlijke- als rechtspersoon veroordelen. Het woord *„kan"* duidt expliciet op de mogelijkheid om beiden te veroordelen, doch laat expliciet de mogelijkheid voor de strafrechter om de concrete omstandigheden af te wegen [80].

In geval van gezamenlijke veroordeling preciseert het nieuwe artikel 50*bis* Sw. [81] dat niemand burgerrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld voor de betaling van een geldboete waartoe een ander wordt veroordeeld indien hij wegens dezelfde feiten werd veroordeeld. Dit artikel heeft uiteraard tot doel een feitelijke dubbele bestraffing van de rechtspersoon te voorkomen [82]. De strafrechtelijke verantwoordelijkheid primeert in dit specifiek geval op

[78] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 25 : *„De decumul werd ingevoerd om de werknemers* — eigen toevoeging : van de werkgever-rechtspersoon — *te beschermen en om de rechter tot een keuze te verplichten."*.

[79] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 18.

[80] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 14 : *„Wanneer het woord 'moet' wordt gebruikt, dan betekent dit dat de rechter geen enkele beoordelingsvrijheid meer zou hebben."*.

[81] Ingevoerd door art. 10 van de Wet.

[82] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 3.

de burgerrechtelijke aansprakelijkheid [83]. In alle andere gevallen blijven de bestaande regelingen van burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor vermogensstraffen van kracht [84].

4. De straffen.

32. Door de indieners van het wetsvoorstel werd terecht opgemerkt dat de gevangenisstraf — de eerste hoofdstraf die van toepassing is op natuurlijke personen — noch toepasbaar, noch als zodanig transponeerbaar was naar de rechtspersonen. Er werd in de nieuwe wet dan ook gekozen voor de geldboete als hoofdstraf [85]. Daarnaast werd voorzien in een aantal bijkomende straffen [86].

33. Door de wetgever werd evenwel opnieuw gestreefd naar een zo groot mogelijke gelijkschakeling tussen natuurlijke- en rechtspersonen.

Zo werden de bepalingen van Boek I Sw. uitdrukkelijk toepasselijk geacht [87]. In dezelfde zin werd tijdens de parlementaire debatten door de Minister verklaard dat voor de correctionalisering dezelfde principes gehanteerd zullen worden als voor de natuurlijke personen [88]. Tevens werd de Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie ook ten overstaan van rechtspersonen toepasselijk gemaakt [89].

Naar analogie met de natuurlijke personen zal er tot slot ook voor de rechtspersonen een strafregister worden bijgehouden [90]. Een uittreksel van het strafregister wordt tevens overgemaakt aan de griffie van de rechtbank waar de statuten van de rechtspersoon zijn

[83] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 70.

[84] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 36.

[85] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 7.

[86] Alle straffen worden opgesomd in het nieuwe art. 7*bis* Sw., ingevoerd door art. 4 van de Wet.

[87] Nieuw art. 41*bis*, § 2 Sw., zoals ingevoerd door art. 8 van de Wet; *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 8.

[88] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 30. Dit impliceert normaliter ook de toepassing op de rechtspersoon van de Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden.

[89] Nieuw art. 18*bis* Wet 29 juni 1964, ingevoerd door art. 21 van de Wet.

[90] Aanvulling art. 600 Sv., zoals ingevoerd door art. 19 van de Wet.

neergelegd [91]. Uit de parlementaire voorbereidingen blijkt dat deze gegevens ondermeer zullen worden opgenomen in het vennootschapsdossier dat wordt bijgehouden door de griffies van de rechtbanken van koophandel voor de handelsvennootschappen. In tegenstelling tot wat het geval is voor natuurlijke personen zullen deze uittreksels dan ook toegankelijk zijn voor het publiek [92].

De geldboete als hoofdstraf.

34. Het beoogde parallellisme tussen natuurlijk- en rechtspersoon impliceerde de invoering van een conversiemechanisme van de voor de natuurlijke personen toepasbare vrijheidsstraffen naar de voor de rechtspersonen toepasselijke geldboetes. Het door de indieners van het wetsvoorstel ontworpen mechanisme [93], vond zijn weerslag in het nieuwe artikel 41*bis*, § 1 Sw. :

— een boete van 240.000 BEF tot 720.000 BEF voor een feit dat beteugeld wordt met een levenslange vrijheidsstraf;

— een boete van minimum 500 BEF vermenigvuldigd met het getal van de maanden van de minimum vrijheidsstraf, doch niet lager dan de minimumgeldboete op het feit gesteld, voor een correc-

[91] Aanvulling art. 601 Sv. zoals ingevoerd door art. 20 van de Wet.

[92] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 43.

[93] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 8 : *„Deze overwegingen hebben geleid tot het onderscheid tussen drie hypotheses. Eerst en vooral zal voor de misdaden en wanbedrijven die nu strafbaar zijn met een vrijheidsstraf en een geldboete een conversiemechanisme van toepassing zijn : het minimum zal forfaitair zijn per categorie aan misdrijf (misdaad of wanbedrijf), behalve indien dit forfait lager is dan het minimum voor de geldboete voorzien door de wet voor het feit, in welk geval dit laatste minimum ook zal gelden ten aanzien van de rechtspersoon; het maximum zal bepaald worden in overeenstemming met de duur van de vrijheidsstraf, zonder minder te kunnen zijn dan het dubbele van de geldboete voorzien door de wet voor het feit. Voorts zal voor de feiten die door de wet enkel met een geldboete bestraft worden, deze geldboete ook gelden voor de rechtspersoon, zonder wijzigingen. Tot slot wordt voor overtredingen een marge van een geldboete vastgesteld die toepasselijk zal zijn voor alle overtredingen. Een bijzonder probleem stelt zich voor de vaststelling van de geldboete wanneer de straf door de wet voor het feit bepaald een levenslange vrijheidsberovende straf is. De conversie werd gedaan op basis van een verondersteld effectieve vrijheidsberoving gedurende 20 tot 60 jaar, waarbij tevens werd beoogd bij het bepalen van de bedragen* ab initio *rekening te houden met de mogelijkheden van een eventuele voorwaardelijke invrijheidsstelling... omdat bij betaling van een geldboete de straf onmiddellijk en volledig werd ondergaan.".*

tioneel of crimineel feit beteugeld met een vrijheidsstraf en geldboete, of één van deze straffen alleen. De maximumgeldboete bedraagt 2.000 BEF vermenigvuldigd met het getal van de maanden van de maximum vrijheidsstraf, die echter niet lager kan zijn dan het dubbele van de maximumgeldboete op het feit gesteld;

— een boete met een minimum en een maximum door de wet gesteld op een feit dat enkel beteugeld wordt met een geldboete;

— een boete van 25 BEF tot 250 BEF in politiezaken.

Genoemde boetes zijn onderhevig aan de opdeciemen [94].

In geval van niet-betaling wegens faillissement zal de boete in het passief van het faillissement moeten worden opgenomen [95].

35. De wet heeft niet voorzien in een *„boetevervangende"* straf die overeenkomstig artikel 40 Sw. kan worden toegepast op een natuurlijke persoon die in gebreke blijft de hem opgelegde boete te voldoen [96]. Had er hier niet kunnen geopteerd worden voor een boetevervangend alternatief voor rechtspersonen, zoals bijvoorbeeld een tijdelijk verbod de werkzaamheid uit te oefenen die tot de boete heeft aanleiding gegeven ? Opnieuw blijkt er geen volledig parallellisme te zijn tussen natuurlijk- en rechtspersoon.

De bijkomende straffen [97].

36. Voor alle misdrijven door rechtspersonen gepleegd kan de bijzondere verbeurdverklaring worden uitgesproken.

Bovendien kan voor misdaden en wanbedrijven bijkomend worden voorzien in de ontbinding van de rechtspersoon, het verbod om bepaalde werkzaamheid uit te oefenen, de sluiting van één of meer inrichtingen en de bekendmaking of verspreiding van de beslissing. Deze laatste drie sancties kunnen evenwel enkel worden opgelegd *„in de gevallen door de wet bepaald"*. De wetgever zal

[94] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 65.

[95] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 73.

[96] Cf. C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.* (68), 347, die opmerkt dat deze sanctie vaak het enige drukmiddel is om veroordeelden-natuurlijke personen ertoe te bewegen de boete te betalen.

[97] De nieuwe artikelen 36, 37, 37*bis* en 38 Sw., zoals ingevoerd door artikel 6 van de Wet.

dienaangaande dan ook nog moeten tussenkomen alvorens deze sancties effectief zullen kunnen worden toegepast [98].

— Bijzondere verbeurdverklaring :

37. Ten overstaan van eigendommen van publiekrechtelijke rechtspersonen die het voorwerp van het misbruik hebben uitgemaakt, dan wel gediend hebben om het misdrijf te plegen (art. 42, 1° Sw.), kan de bijzondere verbeurdverklaring enkel betrekking hebben op eigendommen die niet vallen onder de toepassing van artikel 1412*bis* Ger.W. [99].

— Ontbinding van de rechtspersoon :

38. Deze sanctie geldt niet ten overstaan van publiekrechtelijke rechtspersonen, wat wordt verantwoord door het feit dat deze rechtspersonen in beginsel belast zijn met het beheren van een openbare dienst [100].

Ten overstaan van de privaatrechtelijke rechtspersonen kan deze — radicale — sanctie enkel worden uitgesproken *„wanneer de rechtspersoon opzettelijk is opgericht om de strafbare werkzaamheden te verrichten waarvoor hij wordt veroordeeld of wanneer hij opzettelijk van zijn doel is afgewend om dergelijke werkzaamheden te verrichten"* [101]. Volgens de parlementaire voorbereidingen moet het gaan om activiteiten die geen enkel uitstaans meer hebben met het doel waarvoor de rechtspersoon was opgericht. De doelafwending moet volledig zijn [102]. Enkel als uit de feiten blijkt dat het doel van de vennootschap verworden is tot het verrichten van strafbare handelingen, kan de rechtspersoon worden ontbonden [103].

De strafrechter die de ontbinding van de rechtspersoon uitspreekt, verwijst de zaak naar het gerecht dat bevoegd is kennis te

[98] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 35.
[99] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 53.
[100] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 53.
[101] Nieuw art. 35 Sw., ingevoerd door art. 6 van de Wet.
[102] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 32, waar volgend voorbeeld wordt gegeven : *„Een bankinstelling die bijvoorbeeld zou veroordeeld worden voor frauduleuze praktijken maar daarnaast hoofdzakelijk werkzaamheden verricht die binnen haar maatschappelijk doel vallen kan op basis van artikel 35 niet door de rechter worden ontbonden"*.
[103] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 33.

nemen van de vereffening van de rechtspersoon [104]. Er werd derhalve voor geopteerd om de specifieke ontbindingsregeling van elke rechtspersoon van toepassing te laten [105], waarbij werd aangenomen dat de terzake bevoegde rechtbank *„snel de passende maatregelen"* zou nemen [106]. Deze onttrekking van de eigenlijke ontbindingsprocedure aan de strafrechter is mijns inziens terecht.

— Verbod om een bepaalde werkzaamheid uit te oefenen :

39. Deze sanctie geldt niet voor *„werkzaamheden die behoren tot een opdracht van openbare dienstverlening"* [107].

Het verbod *„kan"* worden uitgesproken, en dit zowel *„tijdelijk"* als *„definitief"* [108]. De sanctie is derhalve facultatief, en dit omwille van het ingrijpend karakter ervan [109].

— Sluiting van één of meer inrichtingen :

40. *„Inrichtingen waar werkzaamheden worden verricht die behoren tot een opdracht van openbare dienstverlening"* zijn nogmaals uitgesloten.

Opnieuw is de sanctie facultatief en *„kan"* ze *„tijdelijk"* of *„definitief"* worden opgelegd [110].

— Bekendmaking of verspreiding van de beslissing :

41. Deze sanctie is weerom facultatief. Ze kan als hoofdsanctie worden uitgesproken [111]. Ze geschiedt op kosten van de veroordeelde [112].

[104] Nieuw art. 35, lid 2 Sw., ingevoerd door art. 6 van de Wet.
[105] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 33.
[106] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 34.
[107] Deze uitzondering slaat op alle rechtspersonen, ongeacht of zij een privaat- of publiekrechtelijk karakter hebben. Indien een privaatrechtelijk rechtspersoon een opdracht van openbare dienstverlening uitoefent kan de sluiting nooit uitgesproken worden ten aanzien van de inrichting waar die werkzaamheden worden verricht (*Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 31).
[108] Nieuw art. 36 Sw., zoals ingevoerd door art. 6 van de Wet.
[109] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 1-1217/6, 58.
[110] Nieuw art. 37 Sw., zoals ingevoerd door art. 6 van de Wet.
[111] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 60.
[112] Nieuw art. 37*bis* Sw., zoals ingevoerd door art. 6 van de Wet.

5. Verval van straf en strafvordering.

42. Het verlies van de rechtspersoonlijkheid van de veroordeelde doet de straf niet vervallen [113]. Dit principe werd ingevoerd om een redenering per analogie te vermijden ten overstaan van natuurlijke personen van wie de straf komt te vervallen ten gevolge van hun overlijden [114]. Door deze bepaling wordt dan ook voorkomen dat de rechtspersoon zich aan de tenuitvoerlegging van de veroordeling zou kunnen onttrekken door zich in vereffening te stellen [115].

Tijdens de parlementaire voorbereiding werd er terecht opgemerkt dat de meeste bijkomende straffen nog weinig praktische relevantie zullen hebben ingeval van verlies van rechtspersoonlijkheid. De meest courante veroordeling zal evenwel bestaan in de betaling van een geldboete. Het zal alsdan aan de vereffenaars van de rechtspersoon zijn om deze verplichting na te komen [116]. Er ontstaat dan wel een samenloop met de andere schuldeisers die hun gebeurlijk dividend zullen zien verminderen.

43. Overeenkomstig het nieuwe artikel 20 V.T. Sv. [117] vervalt de strafvordering ten overstaan van een rechtspersoon door *„de afsluiting van vereffening, door gerechtelijke ontbinding of door ontbinding zonder vereffening"*. Met deze laatste notie wordt de fusie en splitsing van de rechtspersoon beoogt [118].

Indien evenwel zou blijken dat genoemde operaties *„tot doel hebben te ontsnappen aan de vervolging, of indien de rechtspersoon overeenkomstig artikel 61bis door de onderzoeksrechter in verdenking gesteld is voor het verlies van de rechtspersoonlijkheid"* [119], zal de strafvordering nog steeds kunnen worden uitgeoefend. In voorkomend geval zal de uitoefening van de strafvordering afhangen van de regeling die in het burgerlijk recht of handelsrecht

[113] Aanvulling art. 86 Sw., zoals ingevoerd door art. 11 van de Wet.
[114] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 73.
[115] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 11.
[116] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 36.
[117] Ingevoerd door art. 13 van de Wet.
[118] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 38.
[119] Art. 61*bis* Sv. : *„De onderzoeksrechter gaat over tot de inverdenkingsstelling van elke persoon tegen wie ernstige aanwijzingen van schuld bestaan."*.

voor de betrokken rechtspersoon geldt [120]. In geval van strafrechtelijke veroordeling, zal deze moeten worden voldaan door die personen die daarvoor naargelang het type rechtspersoon in aanmerking komen [121].

6. Aanpassing van het strafprocesrecht.

44. Om rekening te houden met de specifieke kenmerken van de rechtspersoon werd het strafprocesrecht aangepast door middel van een viertal soorten bepalingen : vertegenwoordiging in rechte van de rechtspersoon, de territoriaal bevoegde strafrechter, de te nemen voorlopige maatregelen en de hoger reeds beschreven inschrijving van de veroordeling in het register op de griffie van de rechtbank [122].

— Vertegenwoordiging in rechte :

45. Wat de vertegenwoordiging in rechte betreft in politiezaken en in correctionele zaken, kan de rechtspersoon in een strafrechtelijke procedure verschijnen *„in persoon of bij advocaat"* [123]. De bestaande regeling van persoonlijke verschijning voor het Hof van Assisen werd niet gewijzigd, daar zulk een persoonlijke verschijning inherent is aan deze procedure [124].

46. Indien de rechtspersoon wordt vervolgd samen met de natuurlijke persoon die bevoegd is om de rechtspersoon te vertegenwoordigen *„wijst de rechtbank die bevoegd is om kennis te nemen van de strafvordering tegen de rechtspersoon, ambtshalve of op verzoekschrift, een lasthebber ad hoc aan om deze te vertegenwoordigen"* [125]. Het gaat om een regeling van een eventueel

[120] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 38-39 waar wordt verwezen naar de rechtspraak van het Hof van cassatie inzake de passieve rechtspersoonlijkheid van de handelsvennootschappen gedurende een termijn van 5 jaar na de vereffening ervan (art. 194 Venn.W.).

[121] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 39. Voor de handelsvennootschappen zullen dit derhalve normaliter de vereffenaars zijn.

[122] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 13.

[123] Het aangepaste art. 152, § 2 Sv., zoals ingevoerd door art. 17 van de Wet en het nieuwe art. 185, § 1 Sv., zoals ingevoerd door art. 18 van de Wet.

[124] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 85.

[125] Nieuw art. 2*bis* V.T.Sv., zoals ingevoerd door art. 12 van de Wet.

belangenconflict tussen de rechtspersoon en diens vertegenwoordiger, indien beiden worden vervolgd.

Tijdens de parlementaire voorbereidingen werd uitdrukkelijk bevestigd dat de lasthebber *ad hoc* reeds kan aangesteld worden tijdens het opsporings- of gerechtelijk onderzoek [126]. Er werd evenwel niet gepreciseerd welke rechterlijke instantie alsdan de lasthebber *ad hoc* moet aanstellen. Het *„strafrechtelijk kort geding"* vervat in artikel 28*sexies* en artikel 61*quater* Sv. komt hiervoor mijns inziens niet in aanmerking, daar het betrekking heeft op opsporings- of onderzoeksmaatregelen van louter patrimoniale aard. Mogelijkerwijze zal het burgerlijk kort geding een uitweg bieden [127]. De tussenkomst van de Voorzitter in kort geding lijkt *in casu* immers niet onverenigbaar met wetsbepalingen of rechtsbeginselen eigen aan de strafvordering [128]. Integendeel, diens tussenkomst blijkt een bijkomende garantie voor het respecteren van de rechten van verdediging van de rechtspersoon.

De aanstelling van de lasthebber *ad hoc* gebeurt *„ambtshalve of op verzoekschrift"*. De notie ambtshalve impliceert geen automatisme. De bevoegde magistraat dient te oordelen of het in de concrete omstandigheden aangewezen is een lasthebber aan te wijzen [129]. Het verzoekschrift kan enkel door de belanghebbende rechtspersoon worden ingediend [130].

Het lijkt mijns inziens van groot belang dat de lasthebber *ad hoc* in elk geval zo spoedig mogelijk zal worden aangesteld om de rechten van de verdediging van de rechtspersoon ten volle te respecteren, teneinde de rechtspersoon onder meer toe te laten inzage te nemen van het strafdossier en/of bijkomende onderzoeksmaatregelen te vragen [131]. Bovendien zal dit vermijden dat voor het vonnisgerecht de schending van de rechten van verdediging door de rechtspersoon zal worden ingeroepen. De vraag stelt zich dan ook

[126] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 75; *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 37.

[127] C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.* (68), 1998, 823.

[128] Art. 2 Ger.W.; R. VERSTRAETEN, *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1994, 169-170; Contra de tussenkomst in strafzaken van de Voorzitter in kort geding : P. MARCHAL, *Les référés*, Brussel, Larcier, 1992, 123-125.

[129] *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 37-38.

[130] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/6, 75.

[131] Art. 61*ter* en *quinquies* Sv.

of de huidige vertegenwoordigingsregeling in geval van samenloop van strafvervolging niet heel wat achterpoortjes geopend houdt op procedurele onregelmatigheden. Mogelijkerwijze had de wetgever hier een uitdrukkelijk initiatiefrecht moeten toekennen aan het parket, dan wel aan de onderzoeksrechter.

De kosten verbonden aan de lasthebber *ad hoc* zijn ten laste van de rechtspersoon.

— Territoriale aanknoping :

47. Voor het opsporings-, gerechtelijk onderzoek en de vonnisgerechten wordt ten overstaan van een rechtspersoon territoriaal aangeknoopt aan diens *„maatschappelijke zetel"* of *„bedrijfszetel"* [132].

— Voorlopige maatregelen [133] :

48. Indien de onderzoeksrechter tijdens het gerechtelijk onderzoek *„ernstige aanwijzigingen van schuld"* vaststelt bij de rechtspersoon en indien *„bijzondere omstandigheden dit vergen"* kan hij volgende voorlopige maatregelen gelasten :

— Schorsing van de procedure van ontbinding of vereffening van de rechtspersoon.
— Verbod van specifieke vermogensrechtelijke transacties die tot het onvermogen van de rechtspersoon kunnen leiden.
— Deponering van een borgsom.

Voor maatregelen inzake onroerende goederen is artikel 35*bis* Sv. van toepassing.

De rechtspersoon kan deze maatregelen aanvechten overeenkomstig artikelen 28*sexies* en 61*quater* Sv [134].

[132] Aanpassing art. 23, 24, 32*bis*, 69 en 139 Sv., zoals ingevoerd door art. 14 en 15 van de Wet.

[133] Nieuw art. 91 Sv., zoals ingevoerd door art. 16 van de Wet.

[134] *Parl. St.*, Senaat, 1998-99, nr. 1-1217/1, 13; *Parl. St.*, Kamer, 1998-99, nr. 2093/5, 40.

— Het strafregister [135].

7. Toepassing in de tijd.

49. Artikel 2 Sw. stelt het algemeen principe van de niet-retroactiviteit van een nieuwe strafwet, met uitzondering ten gunste van de mildere nieuwe strafwet [136]. Als aanknopingspunt geldt het misdrijf. Een nieuwe strafwet kan maar worden toegepast op misdrijven gepleegd vanaf de inwerkingtreding van deze wet. Zij kan retroactief worden toegepast op eerder gepleegde misdrijven, indien zij een mildere straf voorschrijft. De rechter dient na te gaan of de feiten strafbaar waren onder de oude wet en dat ook nog zijn volgens de nieuwe wet, en dient dan de wet toe te passen die de mildste straf oplegt [137].

Deze principes van overgangsrecht zijn van toepassing op de eigenlijke strafwetten, waarbij een bepaald handelen of nalaten als misdrijf wordt omschreven of afgeschaft, de constitutieve bestanddelen van het misdrijf worden geformuleerd zodat de strafbaarstelling wordt verruimd of ingeperkt, of waarbij een bepaalde strafmaat wordt gesteld. De retroactiviteit van de mildere strafwet geldt, volgens het Hof van cassatie, voor *„alles wat de toestand van de beklaagde verbetert"* [138].

50. De Wet werd op 22 juni 1999 gepubliceerd in het *Belgische Staatsblad* en is derhalve tien dagen later in werking getreden.

De rechtspersoon kan derhalve enkel worden aangesproken voor misdrijven die vanaf deze datum zijn gepleegd.

De natuurlijke persoon die momenteel wordt aangesproken als toerekenbare persoon voor een onopzettelijk misdrijf voor feiten gepleegd vóór de inwerkingtreding van de Wet, kan zich mijns

[135] Cf. *supra.*

[136] Art. 2 Sw. : *„Geen misdrijf kan worden gestraft met straffen die bij de wet niet waren gesteld, voor dat het misdrijf werd gepleegd. Indien de straf, ten tijde van het vonnis bepaald, verschilt van die welke ten tijde van het misdrijf was bepaald, wordt de minst zware straf toegepast."*; cf. eveneens art. 7 E.V.R.M. en art. 15 B.U.P.O.

[137] P. POPELIER, *Toepassing van de wet in de tijd*, in *A.P.R.*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 57, met verwijzing naar Cass., 7 november 1995, *Arr. Cass.*, 1995, 993; C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.* (68), 1998, 86 e.v.

[138] P. POPELIER, *o.c.* (137), 1999, 63, met verwijzing naar Cass., 17 november 1993, *Arr. Cass.*, 1993, 957.

inziens beroepen op de niet-cumulatieregeling vervat in het nieuwe artikel 5, lid 2 Sw. Conform hogervermelde principes moet de niet-cumulatie op basis van de *„zwaarste fout"* immers als een mildere strafwet worden beschouwd ten overstaan van het vroegere regime. Indien de natuurlijke persoon zou kunnen aantonen dat de *„zwaarste fout"* ten laste moet gelegd worden van de rechtspersoon, zal deze strafuitsluitende verschoningsgrond leiden tot zijn vrijspraak, waarbij de rechtspersoon evenmin voor de — ten overstaan van haar evenmin strafbare — tenlastelegging zal kunnen worden aangesproken.

Besluit.

51. De Wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen betekent een ware Copernicaanse omwenteling in het hedendaagse Belgische strafrecht. Ook in het strafrecht worden thans de consequenties van de *„realiteit"* van de rechtspersoon ten volle aanvaard.

De gemaakte keuze moet worden goedgekeurd, daar ze definitief een einde stelt aan de terzake voorheen bestaande ambigue en onbevredigende situatie. Het komt me verder ook voor dat de Belgische wetgever bij het opstellen van de Wet niet over één nacht ijs is gegaan [139], waardoor de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersoon van in den beginne werd verankerd in de bestaande strafwetten.

52. Uiteraard zullen de strafrechters — die ook ten overstaan van de rechtspersonen terecht ten volle van hun autonomie blijven genieten — bij de toepassing van de Wet nog steeds de nodige creativiteit aan de dag moeten leggen, bijvoorbeeld bij hun zoektocht naar het moreel element van het door de rechtspersoon gepleegde misdrijf of de invulling van de notie *„zwaarste fout"* vervat in de decumulatie-regeling van het nieuwe artikel 5, tweede lid, Sw.

De actuele regeling van de vertegenwoordiging door middel van de lasthebber *ad hoc* lijkt me te beperkt en hierdoor van meet af aan problematisch.

[139] *Parl. Hand.*, Senaat, 1998-99, 16 maart 1999, 7352, waaruit blijkt dat het wetsvoorstel driemaal herzien werd door de commissie Justitie van de Senaat.

De beoogde assimilatie tussen natuurlijke- en rechtspersonen blijkt niet altijd gerealiseerd : belangrijke publiekrechtelijke rechtspersonen vallen buiten het toepassingsgebied van de Wet, de hogervermelde decumulatieregeling geldt enkel tussen natuurlijke- en rechtspersoon, afwezigheid van een boetevervangende alternatieve straf.

Tot slot werd tijdens de parlementaire debatten gewezen op het feit dat de Wet op sociaalrechtelijk vlak een *„vacuum"* laat bestaan voor de *„onschuldige slachtoffers"* van de door een rechtspersoon gepleegde misdrijven, in het bijzonder dan de werknemers [140]. Een dergelijke bedenking slaat mijns inziens tevens op de schuldeisers van de rechtspersoon wanneer deze in samenloop komen met de door de rechtspersoon te betalen boetes.

Hans VAN GOMPEL

Advocaat

[140] *Parl. Hand.*, Senaat, 1998-99, 16 maart 1999, 7353, waar werd gepleit voor de invoering van een solidariteitsmechanisme naar analogie met het Fonds voor sluiting van ondernemingen.